

плану дій в певний ситуаціях, що в свою чергу гарантує фінансову безпеку суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел

1. Ліпкан В.А. Національна безпека України : навчальний посібник / В.А. Ліпкан - К.: Кондор, 2008. - 552 с.
2. Мойсеєнко І.П. Методи аналізу фінансового потенціалу підприємства // Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції «Реструктуризація доходів державного бюджету в системі антикризового управління фінансовою системою». - Львів: ЛьвДУВС, 2011. -С. 109-112.
3. Поповіченко Ю.А. Дослідження проблем моніторингу фінансової безпеки суб'єктів господарювання // Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції «Реструктуризація доходів державного бюджету в системі антикризового управління фінансовою системою». -Львів: ЛьвДУВС, 2011. - С. 124-127.

Annotation. Bench marking impact on the financial safety of economic players has been analysed in the article. There have been proposed bench marking elements in the determination of financial safety level and use of financial capacity.

Key words: financial safety, economic player, bench marking, financial capacity, operating and financial leverage, financial safety level.

УДК 330.341.1:854

О.Г. Мачтакова, аспірант, Одеський державний
економічний університет, м. Одеса

ОСНОВНІ НАПРЯМИ СТРАТЕГІЧНИХ ЗМІН НА ПІДПРИЄМСТВАХ ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

В статті зроблено аналіз загальних техніко-економічних характеристик олійно-жирової галузі України та вказані основні напрями стратегічних змін, які вимушені проводити підприємства у зв'язку із глобалізаційними процесами в світі та посиленням конкуренції.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентні переваги, продукція глибокого рівня переробки, якість, концентрація виробництва, стратегічні зміни, сировинна база, диверсифікація виробництва.

На сучасному етапі розвитку світового господарства глобалізація дедалі більше перетворює світову економіку на цілісний організм, інтегрований міжнародним поділом праці, великим транснаціональними виробничо-збутовими, фінансовими та інформаційними компаніями, а економічний стан держави визначається не тільки внутрішніми ресурсами країни, але й ступенем її інтеграції в світову господарську систему. За таких умов особливої актуальності для України набуває завдання посилення конкурентоспроможності агропромислової продукції та збільшення обсягів її експорту на світовий ринок, зокрема продукції олійно-жирової галузі (ОЖГ).

Теоретичні та практичні аспекти організації і функціонування олійно-жирових виробництв, питання розміщення підприємств ОЖГ, взаємовідносини між виробниками сировини і переробними підприємствами досліджувалися такими вітчизняними економістами, як А. В. Карпенко, В. Г. Кухта, Г. В. Блакита, В. В. Лазня, Л. А. Зінченко, Л. Е. Дяченко та ін.

Незважаючи на актуальність зазначених досліджень, проблеми здійснення стратегічних змін на підприємствах олійно-жирової галузі України з метою забезпечення конкурентоспроможності на зовнішніх ринках є недостатньо вивченими.

Протягом останніх двадцяти років незалежності України олійно-жирова галузь в нашій країні пройшла в своєму розвитку декілька етапів - від занепаду до підйому. На сьогодні Україна є третім найбільшим виробником насіння соняшнику у світі (після Росії та Аргентини), виробляючи щорічно близько 10-16% світового обсягу. Ситуація, що складається на світовому ринку олійних культур та продуктів їх переробки, може сприяти підвищенню ефективності економіки АПК України. Враховуючи значний приріст населення в світі, а також той факт, що низка економічно розвинутих країн (зокрема, країни ЄС) уже вичерпали власні агротехнічні можливості подальшого збільшення врожайності, і, відповідно, обсягу виробництва олійних культур, Україна повинна посісти одне з чільних місць на світовому ринку із забезпечення потреб в олійно-жировій продукції, для чого має проводити відповідну активну політику у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Дослідження свідчать, що експортний потенціал АПК держави можна визначити як здатність агропромислового сектора та його галузей виробляти конкурентоспроможні на світовому ринку товари шляхом використання як порівняльних національних переваг, так і нових конкурентних переваг, заснованих на досягненнях науково-технічного прогресу. Найголовнішими фактором, який визначає експортний потенціал ОЖГ України, є обсяг виробництва насіння олійних культур. І справді, специфіка

виробництва продукції в цій галузі визначає високу питому вагу сировини: насіння олійних (соняшнику, ріпаку, сої, арахісу, тощо) та технічних (льону) культур у структурі витрат виробництва. В Україні головною олійною культурою за площами посіву є соняшник (не менше 10% посівів), який у загальному об'ємі виробництва олійних культур займає близько 90%. Тут районовані 85 сортів і гібридів соняшнику. Соняшник порівняно з іншими олійними культурами дає найбільше олії з одиниці площі. Насіння районованих сортів і гібридів містять понад 48% жиру, 16% білку, а вихід олії у процесі переробки на заводах становить майже 47% [1, с. 58].

Характеризуючи продукцію підприємств олійно-жирового комплексу України, слід зазначити, що на сучасному етапі основним її видом є рослинні олії та маргарин, які в загальному обсязі їх виробництва займали у 2009 році відповідно 80% та 15%.

Інші 5% виробництва продукції цих підприємств приходились на майонез, мило туалетне та господарське і деякі інші види. При цьому в загальному обсязі виробництва рослинних олій 98% припадає на олію соняшникову і лише 2% - на олію соєву, ріпакову, льняну та рижієву. Враховуючи все це, можна без перебільшень визначити, що загальна економічна ефективність виробництва продукції підприємств олійно-жирової промисловості в Україні формується переважно на базі виробництва цього продукту [2, с. 53].

Слід зауважити, що особливістю виробництво олійно-жирової продукції в Україні є високий рівень спеціалізації та концентрації підприємств-виробників, що створює сприятливі умови для формування високого рівня її економічної ефективності. Так, на сьогоднішній день виробництво здійснюється на 32 спеціалізованих підприємствах великої та середньої потужності, а також на спеціалізованих підприємствах малої потужності (олійницях) місцевого значення. Про сучасний рівень концентрації виробництва цієї продукції свідчать такі дані: в 2009 році на більш потужних підприємствах, які входять до Асоціації «Укроліяпром», було вироблено більше 80% вітчизняного обсягу виробництва олії соняшnikової, біля 90% маргаринової продукції та 60% майонезу. Таким чином, основні умови та тенденції розвитку олійно-жирової галузі України визначають такі підприємства, як ТОВ «Комбінат Каргілл» (м. Донецьк), ВАТ «Кіровоградолія» (м. Кіровоград), ЗАТ «Запорізький ОЖК» (м. Запоріжжя), ЗАТ «Пологівський ОЕЗ» (Запорізька область), ТОВ «Одеський ОЕЗ» (м. Одеса), ВАТ «Одеський ОЖК» (м. Одеса) та ЗАТ «Дніпропетровський ОЕЗ» (м. Дніпропетровськ).

Валовий збір олійних культур формується під впливом двох основних факторів: розміру посівних площ та урожайності сільськогосподарських культур. Особливим фактором, що впливає на рівень ефективності виробництва олійно-жирової продукції, є характер розміщення основних промислових підприємств відносно основних центрів вирощування сільськогосподарських культур. Для характеристики цього фактору порівнюємо питому вагу окремих регіонів України у валовому зборі соняшнику та обсязі промислового виробництва олії соняшникової. Результати проведеного порівняння вказують на те, що в окремих регіонах України можливості сировинного забезпечення виробництва олії соняшникової використовуються не в повному обсязі. Так, в Дніпропетровській області, де зосереджено 14,3% валового збору соняшнику, виробляється лише 8,5% олії соняшникової; в Луганській області ці показники становлять відповідно 7,1% та 3,7%; в Миколаївській області - 9,3% і 3,5%, в Полтавській області - 5,5% і 3,3% [3, с. 85]. Значно нижчими є показники обсягів виробництва олії соняшникової у порівнянні із потенціалом сировинної бази спостерігались у Черкаській і Сумській областях, а також у Автономній Республіці Крим. В той час підприємства окремих регіонів внаслідок дефіциту сировинної бази мають для виробництва олії соняшникової завозити відповідну сировину із інших регіонів України. Це стосується таких регіонів, як Донецька, Одеська, Харківська, Чернівецька області. Нерівномірність розміщення виробництва олії соняшникової відносно сировинної бази призводить до збільшення рівня транспортних витрат окремих виробників, що негативно позначається на формуванні економічної ефективності цього виробництва. Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що на сучасному етапі господарювання необхідна чітка державна програма, спрямована на адаптацію сільськогосподарського виробництва до глобальних кліматичних змін. Адже вітчизняне сільське господарство залишається зорієнтованим на певне агрокліматичне районування території, яке склалося в 60-ті роки ХХ ст. і використовується донині [4, с.20].

Згідно з концепціями вільної торгівлі, конкурентоспроможними на світовому ринку є товари або галузі, які характеризуються порівняльними перевагами. Продукція сільськогосподарства формує значну частину українського експорту. Проте основними експортними агропромисловими товарами є сільськогосподарська сировина, а не продукти з більш глибоким рівнем переробки. Як результат, це перетворює економіку в сировинний придаток розвинених країн і призводить до втрати значної частини доданої вартості, що сприяє високому рівневі безробіття, низькій заробітній платі, втраті відрахувань у соціальні фонди та інші негативні соціально-економічні

явища. З огляду на вищезазначене проблема диверсифікації експорту в напрямку збільшення частки продукції глибокої переробки набуває першочергового значення.

У світлі вступу України до СОТ ще однією важливою проблемою для вітчизняних підприємств ОЖГ є питання якості продукції. Продукція українських олійно-жирових підприємств експортується більше, ніж у 45 країн світу, де на неї зберігається стабільно високий попит. Проте все більше споживачів у розвинених країнах переймаються проблемами безпечного харчування. Тому для України нагальними є питання безпеки продукції:

З метою пом'якшення негативних наслідків вступу України до СОТ підприємства ОЖГ вже почали впроваджуватися системи контролю якості і системи безпеки ІБО, НАА8Р, які визнані в країнах Європи та Америки. Виявлені науковими дослідженнями шкідливі властивості продуктів окислення, а також загострення конкурентної боротьби між виробниками ставлять перед спеціалістами ОЖГ багатопланове завдання щодо виробництва продукції високої якості. Тому важливою проблемою для галузі є використання наукового потенціалу, адже динамічний розвиток олійно-жирових підприємств України повинен базуватися на розробках і застосуванні у виробництві високоефективних інноваційних технологічних процесів, які дозволяють випускати конкурентоспроможну продукцію.

Отже, підводячи підсумки проведеного аналізу, можна окреслити наступні напрями стратегічних змін на підприємствах олійно-жирової галузі України в умовах глобалізації та підвищення конкурентної боротьби:

- підвищення концентрації виробництва, укрупнення підприємств;
- збалансування розміщення виробництва олії відносно сировинної бази;
- орієнтація на експорт продукції з глибоким рівнем переробки;
- підвищення якості продукції та дотримання міжнародних стандартів.

У зв'язку із масштабними та суттєвими перетвореннями, яких потребують підприємства олійно-жирової галузі України, вивчення процесу управління змінами на підприємстві, зокрема, мотивації персоналу з метою подолання опору змінам, стають вельми актуальними.

Список використаних джерел

1. Благодир Л. М. Забезпечення експортної орієнтації підприємств олійно-жирового комплексу України // Регіональна економіка. - 2007. - № 3. - с. 52-61.

2. Волощук О. Г. Особливості та умови формування економічної ефективності виробництва продукції підприємств олійно-жирової промисловості // Інвестиції: практика та досвід. - 2009.-№ 10.-с. 53-56.
3. Крисанов Д. Ф. Інноваційний фактор розвитку харчової промисловості України // Економіка України. - 2008. - № 4. - с. 82-87.
4. Каткова Н. В. Класифікація зовнішніх факторів ефективності олійного виробництва в ринкових умовах господарювання. // Науковий вісник. - 2006. - № 38. - с. 14-23.

Annotation. *In this article an analysis of general technical and economical properties of oil-and-fat industry of Ukraine is made. Also a summary is given for the major tendencies of strategic changes, which the businesses had to implement due to globalization process in the world and tightening competition.*

Key words: *competitiveness, competitive abilities, production of deep-level processing, quality, concentration of production, strategic changes, source of raw materials, diversification of production.*

УДК 005.2: 005.936.3

**Н.В. Муртазіна, аспірант, Національний університет
біоресурсів та природокористування України**

РОЗВИТОК СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

В статті розглянуто сучасні підходи щодо розвитку стратегічного управління в умовах трансформації економіки України.

Ключові слова: *стратегія, стратегічне управління, стратегічний рівень підприємства, стратегічні зміни, потенціал прибутковості.*

Вступ. Формування ринкових економічних відносин в Україні зумовило посилення стратегічного напрямку в практичній діяльності вітчизняних підприємств. В умовах ситуації, що швидко змінюється, жорсткої конкурентної боротьби підприємства мають не тільки концентрувати увагу на стані справ у їхньому внутрішньому середовищі, а й розробляти довгострокову стратегію, яка давала б підприємствам можливість адаптуватися до змін, що відбуваються в їх оточенні.